

עוצם עין אחת | לורליי שובתת רעב

רשמים מביקור בתערוכה "הרעב הגדול" של נועה תבורי ויואב אפרתי ב"מנשר" ובתערוכה הקבוצתית של אסתר שניידר, שי יחזקאלי וציונה שמשי ב"לובי"

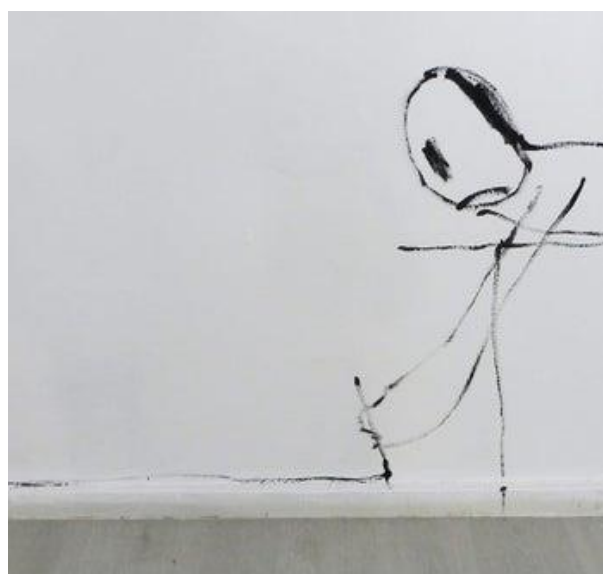
עוזי צור

10:18, 08 במרץ 2022

נועה תבורי ויואב אפרתי, "הרעב הגדול", אוצרת אורחת: סמדר שינדלר, אוצרת הגלריה: גילי סיטון, גלריה מנשר, תל אביב

לורליי, הנערה הזנוחה שהטביעה עצמה והיתה לבת הנהר היושבת על סלע בעיקול נהר הריין, סורקת את שיערה הזהוב ומפתה בשירתה הענוגה את הספנים להתנפץ אל הסלעים, היתה תחת ידו של יואב אפרתי לבת-ים-נהר שובתת רעב, גופה כחישופית עירומה, שדיה נפולים, שיערה שחור כעורב, פדחתה גיבחת, פניה עצובות עד-בליידי אך גם מזרות זעם. אפרתי, כתמיד, רושם אותה בקווים ספורים, רזים ואקספרסיביים, בשחור על לובן הקיר, שבתחיתו היא מתערסלת מעט מעל גובה הרצפה, כאילו היתה לנהר.

במשך כמה עשורי יצירה, אפרתי נאמן לאמת פנימית נדירה, לפתיל חיים-יצירה אחרון שלאחר שכבתה האש, ובו הוא רושם. אפרתי מגיח בחללים שונים ובתערוכות שונות, וכמו בתערוכה זו הוא לרוב משאיר את רישומו על הקירות עצמם ובתום התערוכות הוא נמחק מהעולם, כחלק מהצניעות הנדירה של היוצר הזה.

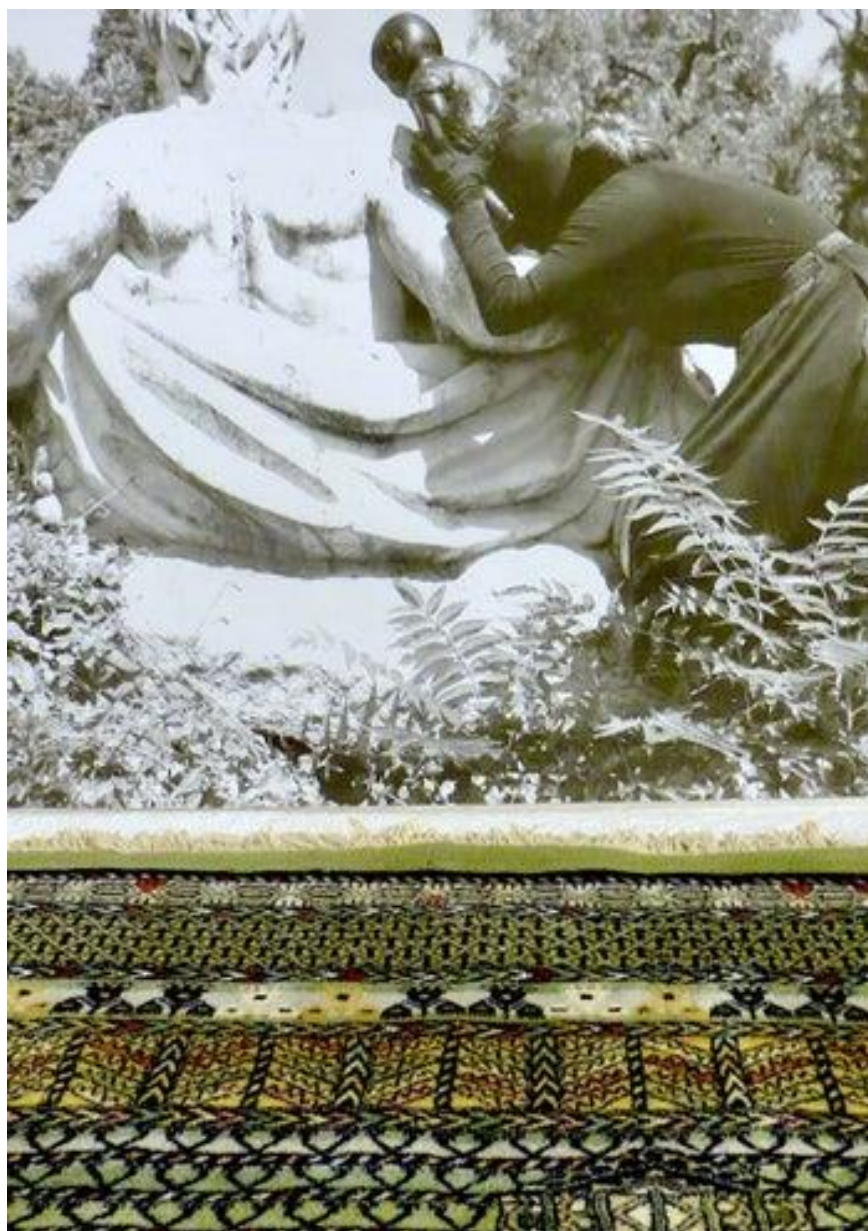
יואב אפרתי, רישום על קיר בתערוכה "הרעב הגדול" | צילום: עוזי צור

ב"הרעב הגדול" נדמה שאפרתי מרעיב עד העצם משקעים של רומנטיקה גרמנית-אירופית אל הרזון והאור המקומי המעוור. כדמות ההלך הבודד, סמל רומנטי מובהק, שאצל אפרתי כל מה שנשאר ממנו הוא צקלון נדודיו, המורכב מראשו הערוף הנוגה של ההלך המונח הפוך כשמקל הנדודים שעון עליו באלכסון. ההלך רשום מעבר לפינה מלורליי, על הקיר, כמו נותר על הרצפה שהיתה כאן לשביל, וביניהם מפריד מצוק הנהר הרשום בקו אחד יבש.

אפרתי הוא רק חצי אחד של התערוכה הנפלאה הזאת. חציה השני שייך לנועה תבורי. תערוכה יוצאת דופן שלה הוצגה במוזיאון בית אורי ורמי נחושתן באצירתה של סמדר קרן, ומוטיבים מאותה תערוכה משתרגים אל התערוכה הנוכחית. והפלא שבתערוכה הוא שאין בה חצאים, אלא השניים מעורבבים זה בזה באצירתה של סמדר שינדלר לכדי שלם נהדר ומפתיע, המפרה את יצירתם של תבורי ואפרתי ואת המבקרים כפועל יוצא.

כנגד בת הנהר המורעבת של אפרתי הניחה תבורי במרחק, על הרצפה, סלע גדול וכבד, שבזווית מסוימת אפשר לראותה יושבת עליו דיכאונית ונרגנת. מהעבר האחר הסלע מתכתב עם שבריו, שתבורי הניחה כמשקלות על טריפטיך מאורך של צילומי שחור-לבן שבהם אנו רואים את דמותה לבושה בשחור מכף רגל עד ראש, כאם הרחמים או כמנפישת לבושה שחור בתיאטרון בובות. בכל צילום היא נראית מחבבת או מנסה לטפס על צדו האחורי של פסל שיש נפילי, זכרי, אוחזת בזרועה בובה שחורה של עולל, וביחד הם כמו מנסים לרצות את היישות הגברית, שתכיר באבהותה על בובת התינוק שהיא לא אדם ולא פסל.

הסלע הממשי משמש גם כבסיס אפשרי לפסל ולסצינה המצולמים (זהו פסלו של המשורר והפילוסוף אנטרו דה קוונטל בגני אסטרה בליסבון. את הפעולה של תבורי תיעד נוגו מרטינז). שובל הצילומים שעל הרצפה מוביל אל בימה מובנית שהיא חלק מטופוגרפיית החלל. תבורי כיסתה אותה בשטיח והפכה אותה למזבח שמעליו תלוי צילום שחור-לבן נוסף, ובו דמותה הנזירית העטויה שחור גוהרת על זרועו של פסל שיש מונומנטלי המשתכשך בין שיחי גן, והיא מעלה לו כמנחה את בובת העולל השחורה. שתיהן הן נטע זר (יהודי) בגן הנוכרי, לרגלי הפסל, באור היום המלא, העוין.

נועה תבורי, עבודה בתערובה "הרעב הגדול", קטע צילום: עוזי צור

משני עברי המזבח אפרתי רשם מהצד האחד את סימן האינסוף ומהצד האחר, בשקע שבין שתי הבימות, את דמות היגון הנצחית היושבת על נהרות בבל ומקוננת על אובדנה, גופה החישופי כנגד ראשה המתכהה, כשהשקע המובנה היה לאפיק נהר חרב. לכל אורך הקיר הדרומי אפרתי רשם את דמותו שלו, שרוע על גחונו, גופו ארוך, חסר חוליות וסוף, שקוע מוכה יגון ורושם על הרצפה שלפני המיטה קו המוביל אל האינסוף. על העמוד התומך אפרתי רשם בחיפזון צמד שעונים מעל קו אופק נבול, שמחוגי כל אחד מהם מורים על שעה אחרת, הערת שוליים על הזמן שפג תוקפו.

כהערות שוליים, אפרתי רשם כנף וילון וכיסאות הפוכים זה על זה. תבורי הצמיחה ראשי קקטוסים יצוקים מבטון אפרפר כדבוקה על מרחב רצפת הבטון, וכגדם דואב השעון באלכסון על הבימה המובנית כנגד הקיר לצד קקטוס רפאים. עד 12/3.

תערוכה נוספת שמתרחש בה מהלך אוצרותי מפרה היא זו של **האוצרת אורית מור, המחברת ב"לובי מקום לאמנות" בתל אביב עבודות של אסתר שניידר, שי יחזקאלי וציונה שמשי** למחול המתחולל על קירות החללים, והשלושה כמו נטמעים ונפרדים זה מזה. האליל המונותאיסטי של שניידר משתקף בעיני עצמו כמלכות גולה מעידן אחר. העולמות המיתיים האישיים של יחזקאלי נשברים ונמחקים כדי להיברא מחדש כשרידים מאגיים בנופים הנוהים אל המופשט.

הנעלם המפתיע במשוואת התערוכה הוא רישומי הציור של שמשי (1939-2018). אלה עבודות דו-ממדיות, עוצמתיות ודינמיות של יוצרת שהיתה גם פסלת ייחודית, ואפשר לחוש בכך בדמויות הגדולות מהחיים הכלואות במטלות היום-יום, במחזורי החיים, על-פני המצעים הנרחבים כמגילות שהזמן הפיסי כבר נגס בהם (יש צורך דחוף שאחד המוזיאונים ידאג לשימור היצירות הללו ואחרות לפני שיהיה מאוחר מדי).

בנוסף לסימבוליות המקשרת בין השלושה יש גם קורט של הומור שעובר ביניהם ומגיע לשיאו ב"מערבולת הנחשים והחולדות" של שמשי: מעגל של שרצים ומכרסמים שכל אחד מהם מצויר באיוריות נפלאה והומוריסטית על-פני מעגלים ההולכים ומתרחבים.

במרחק כמה מאות מטרים מהגלריה, בגן המוריק ברחוב לאסאל, דמויותיה הרשומות של שמשי עוטות ממשות בפסל החוצות "צל אדם אינו אדם" מ-1993. זהו פסל ששמשי יצרה לזכרה של מיכל לפיד דורבן שנהרגה בתאונת דרכים בגיל 24. כוחו וייחודו של הפסל הוא דווקא בהתממשותו החלקית לכאורה בשטח המפורז, הטעון, שבין הרישום והציור לפיסול. אלו צלליות, צדודיות אדם בגודל טבעי, ששמשי חצבה מגושי סלע. דמויות שטוחות וסכימטיות של כלי-אדם הזקורות כלהבים קהים מהדשא. קבוצה שכל פרט בה כמו שקוע בעצמו. נטולי עיניים הם נראים כאבודים במרחב הציבורי. הדמויות שפיסלה מטילות צל על קיר הבניין הסמוך, וחיברה כך בלי משים בין המרחב האופקי לקיר האנכי, בין פיסול לרישום, בין אמת לאשליה.